

## TA'BİR-NÂME

HATİCE TÖREN

Geleceği bilme arzusu, bütün insanların müşterek tutkuları arasındadır. İnsanlık, tarih boyunca gelecek hakkındaki bilinmezliğe çeşitli tahminler, yorumlar ve fallarla cevap aramıştır. Edebiyatımızda *fâl-nâme*,<sup>1</sup> *segir-nâme*,<sup>2</sup> *ta'bîr-nâme* adlarıyla yazılan müstakil eserler hep bu konuları ele alır. Rüya ile yaşanan hadiseler arasında ilgi kurma ve bunun sonuçlarından hareketle genellemelerde bulunma eski zamanlardan beri süre gelmektedir.

*Kur'an-ı Kerîm*'de Yûsuf a.s. gördüğü rüyayı babasına anlatır ve Ya'kub a.s. onun rüyasını tabir ederek «Oğulcuğum rüyayı kardeşlerine anlatma, yoksa sana tuzak kurarlar. Zirâ şeytan insanın apaçık düşmanıdır. Rabbim seni böylece rüyandaki gibi seçecek, sana rüya tabirini öğretecek. Daha önce ataların İbrahim ve İshak'a nimetlerini tamamladığı gibi sana ve Ya'kub soyuna da tamamlayacaktır.» (bk. Yûsuf sûresi : 5) buyurmuş ve nitekim bu tabir doğru çıkmıştır : Yûsuf a.s.'a peygamberlik verilmiş, rüya tabiri ilmini öğrenmiş ve Allahü Teâlâ onun üzerindeki nimetlerini tamamlamıştır. Yine *Kur'an-ı Kerîm*'de Yûsuf a.s.'m zindandayken Firavunun ekmekçisi ve şerbetçisinin ve daha sonra da Mısır firavunu Reyyân'm rüyasını tabir etmesi, Yûsuf sûresinde anlatılır<sup>3</sup> (bk. Yûsuf sûresi : 36 - 37, 47).

1 Ertaylan, İ. Hakkı, *Fâlname*, İstanbul 1951; Ersoylu, Halil, «Fâl, fâl-nâme ve Fâl-ı Reyhân-ı Cem Sultan», *İslâm Medeniyeti Dergisi*, e. 5, sayı 2, İstanbul 1981, s. 69 - 81.

2 Ersoylu, Halil, «Segir-nâme», *TDAY Belleten 1985*, Ankara 1989, s. 27 - 48.

3 Geniş bilgi için bk. *Peygamberler Tarihi Ansiklopedisi*, Türkiye Gazetesi, c. 1, s. 198 - 222 ve c. 2 s. 3 - 70.

*Kutadgu Bilig*'te de rüya tabiri ile ilgili ayrı bir bölüm bulunmaktadır (4366 - 4375). beyitler). Burada bir ilmin de rüya ilmi olduğu söylenir. Tabirci yormasını bilirse, rüyanın derhal çıkacağı; tabirci rüyayı iyiye yorarsa, rüyanın dâima iyi çıkacağı ve insanın sevineceği; rüya kötü ise, fakirlere sadaka vererek vücudu korumak gerektiği, Tanrı'nın insanı böylece belâ ve kazadan koruyacağı anlatılır.<sup>4</sup>

Oğuz Kağan destanlarında, Oğuz Kağan'm nâzırı Uluğ Türk günlerden bir gün düşünde bir altın yay ve üç gümüş ok görür. Altın yayın gün doğusundan gün batısına ve üç gümüş okun da kuzeye doğru gittiğini görür. Uyanınca rüyasını Oğuz Kağan'a anlatır ve hayra yorar.<sup>5</sup>

*Oğuz-nâme*'de Oğuz Han dünyaya geldikten sonra üç gün, üç gece annesinin sütünü emmez ve her gece annesinin rüyasına girerek ona müslüman olmasını, aksi halde sütünü emmeyeceğini söyler.<sup>6</sup>

*Dede Korkut*'un ikinci hikayesinde Ulaş oğlu Salur Kazan kara kaygılı bir düş görür ve Kara Göne bu düşü tabir eder.<sup>7</sup>

Edebiyatımızda rüya ve rüya ile ilgili unsurların sayılamayacak kadar çok bulunması, belki de destan ve efsanelerimizle de yakından ilgilidir. Zira, özellikle Altay - Türk destanlarında rüya görme, rüyada doğan, kartal gibi hayvanlardan hamile kalma,<sup>8</sup> destan kahramanlarının genellikle bu şekilde, bir bakıma ilahî sayılabilecek doğumları yaygın motifler arasındadır.

*Ta'bir-nâme*, saman kağıda taş basması olarak basılan *Ta'bir-nâme-i Yūsuf 'aleyhi's-selām* adlı 48 sayfalık mecmuada yer alır. Mecmua Taşkent'te «*Turkestanskiy Kur'yer*» gazetesi basım-

4 Yusuf Has Hacib, *Kutadgu Bilig* (Yayınlayan : R. Rahmeti Arat, II Çeviri, Ankara 1985, s. 316).

5 Bang, W. - Arat, R. R., *Oğuz Kağan Destanı*, İstanbul 1936, s. 29.

6 Togan, Z. Velidi, *Oğuz Destanı, Reşideddin Oğuznâmesi, Tercüme ve Tahlülü*, İstanbul 1982, s. 17.; Ebulgazi Bahadır Han, *Şecere-i Terâkime* (Yayınlayan : M. Ergin, Türklerin Soy Kütüğü, Tercüman 1001 Temel Eser, s. 25).

7 Ergin, Muharrem, *Dede Korkut Kitabı*, İstanbul 1969, s. 34 - 35.

8 Geniş bilgi için bk. Ögel, Bahaeddin, *Türk Mitolojisi*, Ankara 1989, s. 394, 588, 596.

evinme (Tipolitografya Gaz. «*Turkestanskiy Kur'yer*», Taşkent) basılmış olup, tarihsizdir. *Ta'bir-nâme* (s. 1 - 11), *Öyün öyge köçmek-ni beyanı* (s. 11 - 16), *Tıb-nâme-i Türki* (s. 16 - 37 ve 42 - 48) ve *Nevrûz-ı âlem-niñg beyanı* (s. 38 - 41) adlı dört metni ihtiva eden mecmuanın ikinci metni neşredilmiştir.<sup>9</sup> Üçüncü metni ise O. Fikri Sertkaya tarafından 1. Türk Tıp Tarihi Kongresinde tanıtılmıştır.<sup>10</sup>

Özbek halk edebiyatı örnekleri arasında yer alan, yazımızda işlenen *Ta'bir-nâme*'de Yûsuf a.s.'a rüya tabiri ilminin öğretildiği belirtilmekte ve insanlar, gördükleri düşün iyi veya kötü olduğunu kendi kendilerine anlasınlar diye bu *Ta'bir-nâme*'nin şerh edildiği anlatılmaktadır.

Bu çalışmada *Ta'bir-name*'nin transkripsiyonlu metni, Türkiye Türkçesine tercümesi, gramatikal indeksi ve notlar yer almaktadır.

Ta'bir-nâme'de geçen mâden, yiyecek, hayvan ve âlet isimleri :

*Hayvan isimleri*

a — Kuş isimleri :

karçıgay

laçm

şunkar

kara kuş

zâğ

kağa

leklek

b — Diğer hayvanlar :

tive

*Yiyecek isimleri*

a — Hububatlar :

buğday

tarık

mâş

pirinç

arfa

b — Meyveler :

alma

bihi

9 Arat, R. Rahmeti, «Özbek Halk Edebiyatı Örnekleri : Öyün öyge köçmek-ni beyanı», *TDAY Belleteri 1982 - 1983*, Ankara 1986, s. 1 - 28.

10 Sertkaya, O. Fikri, «Özbekçe Tıb-nâme-i Türki» 1. *Türk Tıp Tarihi Kongresi, Kongreye Sunulan Bildiriler, İstanbul 17-19 Şubat 1988*, Ankara 1992, s. 163-167.

*Mâden isimleri*

at  
 hacir  
 işek  
 maymün  
 gele  
 mis  
 kalay  
 kurguşım  
 tuç  
 çoyan  
 hüle

*Âlet isimleri*

c — Diğer yiyecekler :  
 yağ  
 süt  
 katuk

a — Savaş âletleri :  
 ok  
 kılıç  
 nize  
 miltık  
 kalkan

b — Diğer âletler :  
 tegirmen  
 yarguçak  
 humek

Ta'bir-nâme'de tabiri yapılan durumların alfabetik listesi :

ağla- 6/5-6	değerli taşlar (cevher, inci...) gör- 6/9-12
âlimleri gör- 5/4	değirmen gör- 11/8-9
arpa gör- 7/7	demir gör- 6/15
at gör- 6/2, 8/12	dere : Derenin coştüğünü gör- 6/16-17
ata bin- 10/11	dervişleri gör- 5/5
atmaca gör- 8/16	deve gör- 10/9
ay gör- 5/9	deveye bin- 10/11
ayva gör- 8/3	deve birini korkutuyor gör- 8/11
bakır- 6/14	deve birini kovalıyor gör- 10/3
bıçak kılıfından düşüyor gör- 9/15	diriği ölü gör- 6/1
boğazı şişmiş gör- 9/10	doğan gör- 8/17
buğday gör- 7/7, 7/9	düş- : Attan, yüksek bir yer- den düş- 9/12
cerahat : Vücudu cerahatlen- miş gör- 9/6	elma gör- 8/3
dağları, yüksek yerleri gör- 7/5-6	

- eşek gör- 10/9  
eşeğe bin- 10/11  
evcil hayvanları gör- 11/4-5  
evliyalari gör- 5/4  
gam : Kendini gamlı gör-  
5/14-16  
Kendisini gamlı, başkalarını  
mutlu gör- 5/13  
gümüş gör- 6/9  
gümüş yüzük gör- 6/13  
güneş gör- 5/8  
güzel sesli, renk renk canlıla-  
rı gör- 8/4  
hububat gör- 7/8, 7/11  
ilim oku- 5/6  
kalay gör- 6/17, 7/1  
kan ak- 10/5  
kara elbise giy- 8/7  
karakuş gör- 9/17  
karga gör- 9/2  
katık (yağı alınmış yoğurt)  
gör- 7/15  
katır gör- 8/12  
kervan gör- 8/9  
kılıç gör- 10/14  
kızıl altın gör- 6/7  
korkunç, kuvvetli canlılar gör-  
8/15  
kurganları (kaleleri) gör- 7/4  
kurşun gör- 7/2-3  
leylek gör- 9/2  
melekleri gör- 5/3  
mal gör- 6/4  
malını yok gör- 5/17  
maymun gör- 8/13  
mezar gör- 7/5  
mızrak gör- 10/14  
mücamaat kıl- 9/16-17, 10/1-2  
ok at- 10/16  
padişanları gör- 6/3  
peygamberleri gör- 5/2  
pirinç gör- 7/12  
pislik : Kendisini pisliğe bu-  
laşmış gör- 9/4  
pişmiş bir şeyi çiğ gör- 7/12-14  
saçı uzamış gör- 9/8  
salavat getirmek veya işitmek  
5/7  
sarı çömlek gör- 8/1  
sarı elbise giy- 8/8  
sarı meyve gör- 8/2  
sarı tohum gör- 8/1  
sarı yağ gör- 7/15  
suyun içinden bir şey al- 11/13  
sürü gör- 8/12  
sürüyü zayıf, hasta gör- 7/17  
şehirleri gör- 7/4  
şişmanla- 9/7  
tunç gör- 6/14  
tüfek gör- 10/14-16  
uç- 5/11  
uzuv : Bir uzvunu kes- 10/4  
Bir uzvunu uzun veya fazla  
gör- 10/7  
Bütün uzuvlarını yara gör-  
9/6  
yarguçak (yarıcı âlet) gör-  
11/9  
yıldızları gör- 5/10  
yüzük gör- 6/13

## M E T İ N

- ammā ol hūdāyī ki (3) kündüzni kiçe kıldı, kiçeni kündüz kıldı ve yine bendeleriğa (4) kiçesini ğaflet ve kündüzni yör-geli ve körgeli rüşen kıldı. (5) Nürı birle aftāb-nı münevver kıldı birdi ve andağ kiltürüptür (6) -ler ki künlerde bir kün cihan gülşeni gül- 'izārı ve 'aşık-lar (7) sürürı, hüşn iklimi-niñ şeh-süvārı ve melāhat gülşeni-niñ nam- (8) darı, cādm 'aziz ve şekkerdin leziz Hāzret-i Yūsuf 'aleyhi's-selām (9) -ge hāzret-i mihter Cebre'ıl 'aleyhi's-selām, hūdāvend-i ekberdin vaḥıy kiltürdi (10) kim yā birāder Yūsuf, hūdānığ<sup>1</sup> selām yü-berdi. Ferişteler dürüd<sup>2</sup> (1) bilā- mahzāya yüberdiler. Andağ yarlığ ve mübārek-bādılık hāzret-i (2) rabbü'l-'izzetdin boldı kim dōstum hāzret-i Yūsuf 'aleyhi's-selām, (3) kavm-leriğa tüş ta'birini aytıp bersün ve yine tüş körgen-ni (4) yaḥşı ve yaman-lığmı bilmek için kitab şerḥ kılsun. Anıñ (5) için kim bir maḥlūkāt mundm keyin öz tüşlerige özi (6) bu ki-tāb-nı maẓmünü birle yaḥşılık ve yamanlık-ke tevbe ve ta-zarru' kılp (7) belā ve kazānı reddi için şadaқа bile def' kılsun, yaḥşılık-ke (8) şükrler becā kiltürsün. Şadaқа kılp mu-rādığa yitsün. Her kaysmı (9) yaḥşı ve yaman-lığmı kündin ilgeri-raқ bilip sebep kılsunlar. (10) Bendeler-ge Hāzret-i Yū-suf 'aleyhi's-selām-nı mu'cizāt-larıdm (11) tüş-leri bu ta'bır bile kerāmet bolgay didiler. Hāzret-i (12) Yūsuf 'aleyhi's-se-lām bisyār hoş-ḥāl bolup ikki rek'at namāz-ı (13) şükra-ne edā kıldılar. Andın keyin bu kitab-ı ta'bır-nāmeni beyān (14) kıldılar. Andağ aytıp dururlar kim ay bende-i hūdā, tüşni (15) hūdā-yı ta'ālā bendeleriğa kerāmet kılp-dur. Yaḥşılık (16) ve yaman-lığ kündin ilgeri bilmaқ kirek ve kudret-i ilāhini (1) bilmaқ için andağ aytıpdurlar kim kişi ki köz yumup (2)

1 Kelime metinde yanlış olarak hūdānıñ şeklinde yazılmıştır.

2 Kelime metinde yanlışlıkla iki defa yazılmıştır.

derhâl tüş körse annıñ i'tibarı yoqdur ve yene bir nimerseni (3) öylep yatıp şunu tüş körse anı hem i'tibarı bolmas ve yene (4) bir reng-i alüde korqunç birle körse ol korq-gandır, kara baskan- (5) -dur ve yene aynı, künni naşsıda körgen tüşni i'tibarı (6) bolmas. Andağ çağda körgen tüş öbdândur kim köngülni (7) hoşlıg vaqtıda, uyqunı nihayetide ve seher vaqtıda ve (8) kündüzlükde, aynı biri, ikkisi ve yittisi ve sikkizinde, on (9) ikkisinde, yigirmeside, yigirme ikkisinde, yigirme yittiside, (10) yigirme sikkizide, ottuzıda körgen tüş güyâ ki kerâmet-dür. (11) Eger tahâret birle uhlagen bolsa, hem râst tüş körer. Bu tarîka- (12) -da pâklik birle körgen tüş her vaqtda râstga kilür. (13) Ammâ bol ta'bir-nâmeni Hâzret-i Yûsuf 'aleyhi's-selâm on ikki (14) bâb birle şerh kılıp-durlar. İmdi beyân kılmur :

(15) Bâb-ı evvel : Andağ kim eger kişi feriştelerniñ körse, (16) ve peygamberlerniñ ve ay, kün ve yulduzlarınñ namâza kâmet- (17) -lerniñ, pâdşâh-larnıñ kur'an oqumaq ve ör-  
5 gen-mek-niñ (1) tüşide körse, uşbularnıñ beyânı :

Ve bir kişi tüşide (2) peygamberlerni körse, düzah otıdm halâş bolgay. Her kim tüşide (3) feriştelerniñ körse, hudâ-yı ta'alâni rahmetiğa müşerref bolur. (4) Her kim bu tüşide evliyâlarını körse, nazar tapgay. Her kim tüşide 'âlim-lerni (5) ve derviş-lerni körse, belâ ve kazâdm ve âfet-din emân-da bolur. (6) Ol yıl keseldin imîn bolur. Her kim tüşide 'ilm oqusa, 'âlim-lerni (7) yüzini körgey. Her kim tüşide şalavât ikâmet aytsa, yâ işitse, 'âkıbet (8) hac kılgay. Her kim tüşide âftâb-nı körse, kıyâmetde peygamberler (9) katârıda bolgay. Her kim tüşide mâh-tâb-nı körse, pâdşâh-lar katârıda (10) bolgay. Her kim tüşide yulduzlarını körse, murâdığa yitkey. Ve her kim tüşide (11) uçup yörse, ikki haslet-ke müşerref bolgay. Biri günâhıdm (12) pâk bolgay, yene biri emân-da bolur. Ve her kim tüşide özini (13) gam-gîn, bî-hâl ve bigânelerni hoş-hâl körse, devlet 'azmige (14) müşerref bolur. Her kim tüşide özini ağırık körse, tendürüst (15) bolur, gamdın hâlî bolgay. Her kim tüşide özini gam-gîn körse, (16) hudâ-yı ta'alâ gâ'ib-din menfa'at yitkürgey. Her kim tüşide (17) mâlını yoq körse,  
6 yâ olğan kişi bir nime tilese, elbette şadağa (1) bermağ kirek-

dür. Ve her kim tüşide tirig kişini ölüg körse, (2) 'ömri uzun bolğay, şadağa bermağ lāzımdur. Her kim tüşide (3) pādşāh-larını körse, azğına velī rene bolur. Elbette (4) şadağa bermağ lāzımdur. Her kim tüşide māl-nı körse, pādşāh- (5) -lardm in'ām alğay. Ve her kim tüşide yığlasa, elbette ol kişi (6) hōş-hāl bolğay. Yağşı tüşke hem şadağa bermağ lāzımdur ve yaman (7) tüşke hem şadağa bermağ lāzımdur. Ve her kim tüşide kızıl altun (8) körse, şadağa bermağ lāzım, devlet 'azmige çıkar. Ve her kim tüşide (9) kümüşni körse, gani bolğay. Siyāh-nı körse, murādığa yiter. (10) Eger korkup tursa, rahat tapğay. Her kim tüşide cevāhirni körse, (11) gani bolğay. Her kim tüşide mervārid körse, Hağ ta'alā ferzend-i şālīh (12) 'atā kılğay. Ve her kim tüşide atnı körse, qolığa māl kirgey. (13) Kümüş engüştarni körse, ser-firāz, hākim-i men' bolğay. Vallāhü 'alem bi's-şavāb.

(14) Mis ve çalay, tuç, çoyan, kurgāşım, hūle bularnı körse, (15) tüşide bi-gam bolur. Her kim tüşide timür körse, pādşāh-lar- (16) -dm merhamet ve 'ināyetler körgey. Ve her kim tüşide çay cūş- (17) -m körse, şadağa bermağ lāzım. Her kim tüşide çalaynı körse, (1) best işleri küşāde bolğay. Her kim hūleni körse, (2) ısığ nān şadağa bermağ kirek-dür. Ve her kim tüşide kurgāşım- (3) -m körse, düşmenleri<sup>3</sup> mağhūr bolğay ve yene pādşāh tarafıdm (4) menfa'at körgey. Ve her kim tüşide şehirleri ve kurgānları (5) ve gūrlarınığ körse, gamdm hālāş bolğay. Eger bülend yirlerni (6) ve tağ-larnı körse, kavli bülend ve sözi ötkür bolğay. Elbette (7) şadağa bermağ kirek. Ve her kim tüşide buğday-nı körse ve arfa (8) ve tarıq ve mās ve pirinniğ körse, şadağa bergay. Eger kişi arfam (9) özini körse, murādığa yitkey. Eger buğdaynı körse, şadağa bermağ (10) kirek ve eger tarıq körse, kündin künge devleti ziyāde bolğay. (11) Ve eger tüşide mās-nıñ körse, şadağa bermağ kirek. Ve eger tüşide (12) pirinç körse, rızq ve ruzi vası' bolğay. Ve her kim tüşide puhte- (13) -niñ yāblıknıñ körse, yā böz körse, rahne-dār bolğay. Yağşı (14) tüşke hem şadağa bermağ kirek ve yaman tüşke hem şadağa bermağ (15) kirek. Ve her kim tüşide sarığ yağ ve süt, katuk

3 Kelime metinde yanlış olarak düşmendleri şeklinde yazılmıştır.



8 körse, şadağa (16) bergey. Eger kişi bādām yağını körse, şadağa bersün. Ve her kim (17) tüşide geleni aruğ, lağar körse, ol ağrınıñ nişāne- (1) -sidür. Ve hem kim tüşide sarığ uruğ, yā sarığ humek ve (2) türlüğ sarığ meyveleriniñ körse, hüb imes, ölüm köp bolur. (3) Eger kişi almanıñ körse, yā bihī körse, ğāyib-ni dıdarmı (4) körer. Ve eger hōş-elhān, hōş-āvāz cān-verlerneriniñ ve reng-ā-reng (5) cān-vārlarınıñ körse, şadağa bergey, uzun devletliğ bolur. (6) Tüşide libās kiyse, nime bolurınıñ beyanıdır :

(7) Eger kişi tüşide kara inğil kiyse, ol kişi uluğ bolur, velikin şadağa (8) bersün. Ve her kim tüşide sarığ ton kiyse, derhāl şadağa bersün, fayide (9) bisyar bolsa kirsek. Vallāhü 'alem bi's-şavāb.

Her tayife māl yüki birle (10) körse, nā-murād bolsa, zer-dār bolğay, şükr kılsun. Eger kişini tüşide tive (11) korğutup yörse, ança hüb imes. Bir cān ötkerip hudā yolıda (12) aş bersün. Eger kişi at, gele, hacir, işek tamām hayvānāt-nı, (13) maymūn-larınıñ körse, yüki birle narğ-lar erzān bolğay. Halāyıklar- (14) -nıñ ahvāl bu yıl içinde öbdān bolğay, 'ays ve 'işret birle (15) ötkey. Ve her kişi kim tüşide her türlüğ korğunç tavğ cān-vārlar-ge (16) ğālib kilse, sözi ötkür bolur. Her kim tüşide karçığay (17) ve laçm, şunğar ve kara kuş cān-verlerni körse, hemedin bī-ğam bolur. (1) Eger kolğa tutup alıp körse, bir yirde cōng serdār bolğay. Her kim (2) tüşide zāğ, qarğa, leklek, bu tayife yaman, bed-nümā cān-vārlarını (3) körse, düşmendür, şadağa bersün. Vallāhü 'alem bi's-şavāb.

Her kim tüşide (4) necāset yoğup, yā libāsığa sıçrasa, tamām a'zāsı necāset (5) bolsa, her nime köñgliđe bolsa, hudā-yı ta'alā şol küni berür. Ve her kim tüşide (6) cerāhat çıkıp tamām a'zāsı yara bolup tursa, heme murādığa (7) yiter. Her kim tüşide çiçek çıkısa, yā semirse, yā tāze bolup yörse, (8) dünyā-dār bolur. Eger kişini saçı uzarsa, usup tüşse, dünyası (9) köp bolur, murādığa yiter, kolığa māl hāşıl bolur. Eger kişi yaşını (10) tuşulup tüşese hem hüb imes. Eger kişini boğzı çıkısa, heme murādığa (11) yiter, 'ömri uzun bolur, dünyā tapar. Ve her kim tüşide bir yirde turup (12) yıklıp kitse, yā at-dm yıklıp, yā bülend yirdin yıklısa, manşıb- (13) -dār

bolsa, manşıb-dm tüşer, eger bay bolsa, kolıdm baylık (14) kiter. Eger mazlüm kişi bolsa iridin cüdā bolur. Eger kişi-niñg (15) gıläfidm fıçakı tüşüp qalsa, ümıdidin nā-ümıd qalur. Ve her kim (16) tüşide hatun birle mücāma'at kılsa, zer-dār bolğay. Eger nā-resıde (17) nikaħı nā-revā kişi birle mücamā'at 10 kılsa, maksüdidm nā-ümıd (1) bolğay. Ve eger kişi ir kişi birle mücāma'at kılp yörse, hem māl tapar, (2) murādığa yiter. Eger kişi kari hatun birle cimā' kılsa, hem yaħşıdur. (3) Ve eger kişi-ni tive kavlasa, tevbe kılsun, 'ömri tükelip-dür. Her kim (4) tüşide bir a'zāsım kisse, hüb imes, tevbe kılsun. (5) Ve eger tüşide üstün tarafıdm kan revān bolsa, özi hem (6) kan içidin turup tüşese, tevbe kılsun, yā bir a'zāsım (7) ziyāde körse, yā uzun bolsa, yā şiş-se, yā simürse, mundağ (8) körse, yaħşıdur, murādığa yiter, 'ömri uzun bolur, meşhūr bolur. (9) Vallāhü'alem.

Her kim tüşide işek, tive, at mundağ nimerse- (10) -lerni körse, mücāma'at kılsa nihāyeti yaħşıdur. Her kim tüşide (11) tağ-larda, yā bülend yirlerde, yā tive, yā at, yā işekke minse, talebi (12) bolsa, manşıb-dār bolur ve hākim bolur ve 'alim bolur, dünyādın (13) murādığa yitip öter. Vallāhü 'alem bi's-şavāb.

Tüşide (14) ok ve kılıç ve nize ve miltık ve kalkan savut (15) harbe esbāb-larınıñ körmak beyanıdur :  
 (16) Her kim tüşide ok atıp, yā atıp, yā miltık atıp ursa, (17) küllī murādığa yiter. Eger tigmese hem yaħşıdur. Lākin bu 11 harbelerdin (1) öziğa tigip, yā korkup uyğanup tursa, mertebesidin tüşer (2) ve manşıbı-dm tüşer. Eger tüşide her kim hemişe tahāret kılp (3) yörse, bi'shek 'alim bolur. Her kimerse tüşide sudm bir nimerse tapıp (4) alsa hem 'alim bolur. Öy içide boladürgen cān-verlerniñ (5) körse, hüb imes, şadaqa bersün. H'āce-i heft-büzürgvār- (6) -larnıñ hemişe terk kılmassun-lar. Çerā ki aşlā dermāndelikğa (7) qalmağay. Hüdā-yı ta'ālā heme kār-bārlarnı āsān kılgay. Vallāhü (8) 'alem.

Tigirmen, yaruğuçak tüşte körmek-ni beyanı :

(9) Aytıpdurlar kim her kim tüşide tigirmenni, yaruğuçak-nı körse, (10) murādığa yiter. Vallāhü 'alem.

## Tercüme

Ama o tek olan Tanrı ki (3) gündüzü gece kıldı, geceyi gündüz kıldı ve yine kulları için (4) geceyi karanlık, gündüzü yürümek ve görmek için aydınlık kıldı. (5) Nûru ile güneşi aydınlık kılı verdi. Ve öyle rivayet etmişlerdir (6) ki, günlerden bir gün cihan gülşenin gül yanaklısı ve âşıklar (7) sevinci, güzellik ülkesinin şehsüvarı ve tatlılık gülşenin namlısı, (8) candan azîz ve şekerden leziz Hz. Yusuf a.s.'a (9) ulu Hz. Cebrail a.s., yüce Tanrı'dan vahî getirdi (10) ki, «Ey birader Yusuf, Tanrın selam gönderdi, meleklerin hepsi (1) selam gönderdiler.» (2) İzzet sahibi Allah'tan o şekilde emir ve kutlama oldu ki, «Dostum Hz. Yusuf a.s. (3) kavimlerine düş tabirini söyleyi versin ve yine görülen düşün (4) iyi ve kötülüğünü bilmek için kitap şerh etsin. O sebeple (5) ki, herhangi bir mahluk bundan sonra kendi düşlerine kendisi (6) bu kitabın içindekilerle iyilik ve kötülüğüne göre tevbe edip, Tanrı'ya yalvarıp (7) belâ ve kazanın geri gitmesi için sadaka ile def etsin. İyilik için (8) şükürler yerine getirsin. Sadaka kılıp muradına ulaşsın. Herhangi birinin (9) iyi ve kötülüğünü güneşten daha açık bilip, onu sebep görsünler.»

(10) Kullar, Hz. Yusuf a.s.'m mucizelerinden (11) olan düşleri böyle tabir etmek «keramet ile olur» dediler. (12) Yusuf a.s. pek çok hoş halli olup iki rekat (13) şükür namazı kıldı. Ondan sonra bu tabir-name kitabını beyan ettiler. (14) Şöyle demişlerdir ki «Ey Tanrı'mn kulu, düşü (15) Allahü Teâlâ kullarına bağışlamıştır.» İyilik (16) ve kötülüğü güneşten daha açık bilmek gerek ve ilâhî kudreti (1) bilmek için öyle söylemiştir ki, kişi göz yumup (2) derhal düş görse, onun itibarı yoktur ve yine her hangi bir şeyi (3) düşünerek yatıp o şeyi düşte görse, onun da itibarı olmaz ve yine (4) bir alacalı rengi, korku ile görse, o, kâbustur, karabasandır. (5) ve yine ay, güneş zayıf bir haldeyken görülen düşün itibarı

(6) olmaz. Şu zamanda görülen düş iyidir ki, gönlün (7) hoş olduğu vaktinde, uykunun sonunda ve seher vaktinde ve (8) gündüz vaktinde, aym biri, ikisi ve yedisi ve sekizinde, on (9) ikisinde, yirmisinde, yirmi ikisinde, yirmi yedisinde, (10) yirmi sekizinde, otuzunda görülen düş iyi sayılır. (11) Eğer taharet ile uyumuş olsa iyi düş görür. Bu şekilde (12) temiz olarak görülen düş, her zaman doğru çıkar. (13) Bu Tabîr-nameyi Hz. Yusuf a.s. on iki (14) bölüm halinde serh etmiştir. Şimdi beyan edilir :

(15) Birinci bölüm : Öyle ki eğer kişi melekleri görse ve (16) peygamberleri ve ay, güneş ve yıldızların namaza durduklarını (16) görse, padişahların Kur'an okuma ve öğrenmelerini (1) düşünde görse, işte bunların beyanı :

Bir kimse düşünde (2) peygamberleri görse, cehennem ateşinden kurtulur. Her kim düşünde (3) melekleri görse, Allahü Teâlâ'mn rahmetine müşerref olur. (4) Her kim düşünde evliyaları görse, iltifatına mazhar olur. Her kim düşünde âlimleri (5) ve dervişleri görse; belâ, kaza ve âfetten emin olur. (6) O yıl uyusukluktan kurtulur. Her kim düşünde ilim okusa, âlimlerin (7) yüzünü görür. Her kim düşünde salavat getirse veya işitse sonunda (8) hac kılar. Her kim düşünde güneşi görse, kıyamette peygamberler (9) arasında olur. Her kim düşünde ay görse, padişahlar arasında (10) olur. Her kim düşünde yıldızları görse, muradına erer. Ve her kim düşünde (11) uçup gitse iki haslete müşerref olur : Biri günahından (12) arınır, yine biri emniyette olur. Her kim düşünde kendisini (13) gamlı, halsiz ve başkalarını mutlu görse devlet payesinde (14) müşerref olur. Her kim düşünde kendisini hasta görse, sağlıklı (15) olur, gamdan kurtulur. Her kim düşünde kendisini gamlı görse (16) Allahü Teâlâ gayipten (ona) menfaat ulaştırır. Her kim düşünde (17) malını yok görse veya (malı) olan bir kişi (fazlasını) dilese, elbette sadaka (1) vermek gerektir. Her kim düşünde diri kişiyi ölü görse, (2) ömrü uzun olur, sadaka vermek lâzımdır. Her kim düşünde (3) padişahları iyi halli görse azıcık zahmet içinde olur. Elbette (4) sadaka vermek lâzımdır. Her kim düşünde mal görse (5) padişahlardan nimetler alır ve

- her kim düşünde ağlasa, elbette o kişi (6) hoş halli olur. İyi düşe de sadaka vermek lâzımdır ve kötü (7) düşe de sadaka vermek lâzımdır. Her kim düşünde kızıl altın (8) görse sadaka vermek lâzım, devlet payesine erer. Her kim düşünde (9) gümüş görse zengin olur. Kıymetli taş görme, muradına erer. (10) Eğer korkup kalksa rahat olur. Her kim düşünde cevher görse (11) zengin olur. Her kim düşünde inci görse Hak Teâlâ iyi evlat (12) bağışlar. Her kim düşünde at görse, eline mal geçer. (13) Gümüş yüzük görse dik başlı, men edici olur. Doğrusunu Allah bilir. (14) Bakır ve kalay, tunç, branz, kurşun, mâden (?) bunları görse (15) düşünde gamsız olur. Her kim düşünde demir görse, padişahlardan (16) merhamet ve yardım görür. Her kim düşünde derenin coştüğünü (17) görse sadaka vermek lâzım. Her kim düşünde kalay görse (1) bağlı işleri açılır. Her kim düşünde mâden (?) görse (2) sıcak ekmek sadaka vermek gerektir. Her kim düşünde kurşun (3) görse düşmanları kahra uğramış olur ve ayrıca padişah tarafından (4) menfaat görür. Her kim düşünde şehirleri ve kurganları (5) ve mezarlıkları görse gandan kurtulur. Eğer yüksek yerleri (6) ve dağları görse, sözü yüksek ve müessir olur. Elbette (7) sadaka vermek gerek. Her kim düşünde buğday görse ve arpa (8) ve ekin, hububat ve pirinç görse, sadaka versin. Eğer bir kişi arpanın (9) tanesini görse muradına erer. Eğer buğday görse sadaka vermek (10) gerek. Eğer ekin görse, günden güne devleti artar. (11) Ve eğer düşünde hububat görse, sadaka vermek gerek. Ve eğer düşünde (12) pirinç görse, rızık ve nasibi bol olur. Ve her kim düşünde (13) pişmiş bir şeyin çiğ olduğunu görse, veya olmamış (ham) görse zarara uğrar. İyi (14) düşe de sadaka vermek gerek ve kötü düşe de sadaka vermek (15) gerek. Ve her kim düşünde sarı yağ, katık (yağı alınmış yoğurt) görse, sadaka (16) versin. Eğer kişi badem yağını görse, sadaka versin. Ve her kim (17) düşünde sürüyü zayıf ve güçsüz görse, o, hastalığa (1) işarettir. Ve her kim düşünde sarı tohum veya sarı çömlek ve (2) türlü sarı meyveleri görse; iyi değildir, ölüm çok olur. (3) Eğer kişi elma görse ayva görse gayibin (uzaktakilerin) yüzünü (4) görür. Ve eğer hoş sesli, hoş avazlı ve renk renk (5) canlıları görse

sadaka vermeli, uzun devletli olur. (6) Düşünde elbise giyse ne olacağının beyanıdır :

(7) Eğer kişi düşünde kara elbise giyse, o kişi ulu olur, fakat sadaka (8) versin. Ve her kim düşünde sarı elbise giyse, derhal sadaka versin, faydası (9) çok olsa gerek. Doğrusunu Allah bilir.

Her kabileyi mal yükü ile (10) görse, mutsuz dahi olsa servete ulaşır, şükr etsin. Eğer kişiyi düşünde deve (11) korkutup duruyor görse, pek iyi değil. Bir can kurban edip, Huda yolunda (12) aş yapıp versin (ziyafet versin). Eğer kişi at, sürü, katır, eşek bütün hayvanları (13) ve maymunları görse, yükü ile fiyatları ucuz olur, (günleri) zevk ve safa ile (15) geçer. Ve her kişi ki düşünde her türlü korkunç, güçlü canlılara (16) galip gelse, sözü tesirli olur. Her kim düşünde doğan, (17) laçın, şurkar ve karakuş (gibi) yırtıcı hayvanları görse, her şeyden gamsız olur. (1) Eğer (onlardan birini) eline aldığını görse, bir yerde büyük serdar olur. Her kim (2) düşünde zâg, karga, leylek, bu türlü kötü görünüşlü canlıları (3) görse, düşman sayılır; sadaka versin. Doğrusunu Allah bilir.

Her kimse düşünde (4) pislige bulaşsa veya elbisesine (pislilik) sıçrasa ve bütün uzuvları pis (5) olsa, gönlünde her ne varsa Allah-ı Teâlâ aynı gün verir. Ve her kim(in) düşünde (6) (vücudunda) cerahat çıkıp bütün uzuvları yara olsa her muradına (7) ulaşır. Her kim ter ü taze olsa veya şişmanlasa veya gençleşip dursa (8) dünyalığa (dünya malına) kavuşur. Eğer kişinin saçı uzarsa, sarkıp düşse dünyası (9) çok olur, muradına erer, eline mal geçer. Eğer kişi ömrünü (10) tükenmiş görse, iyi değil. Eğer kişinin boğazı şişse her muradına (11) erer, ömrü uzun olur, dünya imkanlarına kavuşur. Ve her kim düşünde bir yerde dururken (12) yıkılıp gitse veya attan düşse veya yüksek yerden düşse, makam (13) sahibi olsa makamdan düşer; eğer zengin olsa, elinden zenginlik (14) gider. Eğer mazlum kişi olsa erinden ayrılır. Eğer kişinin (15) kılıfından bıçağı düşüp kalsa, ümidini kaybeder. Ve her kim hatun ile mücamaat kılrsa, servet sahibi olur, eğer genç (yetişmemiş), (17) nikahı düşmeyen kişi ile

- 10 mücamaat kılsa isteğine kavuşmaz. (1) Ve eğer kişi, er kişi ile mücamaat kılsa servet sahibi olur, (2) muradına erer. Eğer kişi yaşlı kadın ile mücamaat kılsa iyidir. (3) Ve eğer kişiyi deve kovalasa, tevbe etsin, ömrü tükenmek üzeredir. Her kim (4) düşünde bir uzvunu kesse, iyi değil, tevbe etsin. (5) Ve eğer düşünde üst tarafından kan aksa, kendisi de (6) kan içinde kalıp düş görse, tevbe etsin. Veya bir uzvunu (7) fazla görse veya uzun görse veya şişse veya semirse, bu şekilde (8) görme iyidir, muradına erer, ömrü uzun olur, meşhur olur. (9) Doğrusunu Allah bilir.

Her kim düşünde eşek, deve, at gibi hayvanları (10) görse, çiftleşse, sonu iyi değildir. Her kim düşünde (11) dağlarda veya yüksek yerlerde (olsa) veya deve, at veya eşeğe binse, talebi (12) olsa, makam sahibi olur ve hâkim olur ve âlim olur. Dünyadan (13) muradını alıp göçer. Doğrusunu Allah bilir. Düşünde (14) ok ve kılıç ve mızrak ve tüfek, kalkan, zırh (15) harp malzemelerini görmek beyanıdır : (16) Her kim düşünde ok atıp veya tüfek atıp vursa, (17) bütün muradına erer, eğer isabet etmese de iyidir. Fakat bu âletlerden biri

- 11 (1) kendisine değse veya korkarak uyanıp kalksa, mertebesinden (2) ve makamından düşer. Eğer düşünde her kim daima taharet kılıp (3) dursa, şüphesiz âlim olur. Her kim düşünde sudan bir şey bulup (4) alsada âlim olur. Ev içinde olan canlıları (5) görse, iyi değil, sadaka versin. Yedi ulunun hocasını (6) terk etmesin. Nasıl olursa olsun, asla bıçara (7) kalmaz.

Allahü Teâlâ bütün iş güçlerini kolaylaştırır. Doğrusunu Allah (8) bilir.

Düşte değirmen, yarıcı âlet görmenin beyanı : (9) Söylemişlerdir ki her kim düşünde değirmeni, yarıcı âleti görse, muradına erer. Doğrusunu Allah bilir.

## NOTLAR

### 1 *kıldı birdi* «kılıverdi» 2/5

*bir-* «ver-» yardımcı fiili birleşik fiil guruplarında «kolaylık, çabukluk, birdenbirelik» fonksiyonu ile yer almaktadır. (bk. M. Ergin, *TDB.*, § 667) Yardımcı fiillerle yapılan bu birleşik fiil guruplarında esas fiil, yardımcı fiile daima zarf-fiil ekleri (*-a/-e, -ı/-i, -u/-ü*; bazen de *-ıp/-ip, -up/-üp*) ile bağlanır: *alı ver-, bağa kal-, gezip dur-* ... Bu kullanışların yanında, özellikle *dur-, kal-* fiilleriyle teşkil edilen birleşik fiillerde esas fiilin görülen geçmiş zaman kipinde kullanıldığı da görülmektedir: *gezdi durdu, yağdı durdu, baktı kaldı...* Metnimizde geçen «*kıldı birdi*» sözü de yapısı daha çok tekrar guruplarını andıran bu birleşik fiil gurupları arasındadır.

### 2 *körge* «görülen» 4/5-6-10-12

*Gör-* fiili aktif olduğu halde *-gan/-gen* isim-fiil eki dolayısıyla pasif mânâ taşımaktadır. (bk. K. Eraslan, *Eski Türkçede İsim-fiiller*, § 25, 94).

### 3 *korğan* «kâbus, karabasan» 4/4

Metnimizde *korğandır, kara başandır* müteradif kullanılışı içerisinde yer alan kelime *-gan* isim-fiil eki kalıcı isim yapma fonksiyonu taşımaktadır. (bk. K. Eraslan, *Eski Türkçede İsim-fiiller*, § 10).

### 4 *kündüzlük* «gündüz» 4/8

*-lık/-lik, -lük/-lük* isimden isim yapma ekinin başlıca fonksiyonları yer, âlet, topluluk isimleri, mücerret isimler ve sıfat yapmaktır. (M. Ergin, *TDB.*, § 206) Ekin miktar, süre, içerme, zaman ifadeleri ile zaman isimlerinden sonra kullanılışı yaygındır: *aylık, günlük, anlık, yıllık, saatlik...* Metnimizde geçen «*kündüzlükde*» kelimesi de «gün içerisinde, gündüz vaktinde, gün boyunca» anlamları ile bu kullanışlar arasındadır.



5 *tuç* «tunç» 6/14

Türkçede bazı kelimelerde *n* ünsüzünün düştüğü görülür : *tüfenk*>*tüfek*, *kılınç*>*kılıç*, *karındaş*>*kardaş*... *Tuç* kelimesinde de *n* ünsüzü düşmüştür.

6 *çoyan* «dökme demir, bronz» 6/14

Kelime *Xak. çodın* «bronz», *Çağ. çoyın*, *Kom. çoyun* şekillerindedir. (bk. Clauson, *EDPT.*, s. 403a-403b) Metnimizde kelime ikinci hecede elif ile yazılmıştır. Bu sebeple kelime ikinci hecede düz-geniş ünlü *a* ile okundu.

7 *ötker-* «kurban et-» 8/11

Metnimizde kelime «*hudâ yolıda bir cân ötker-*» şeklinde geçmektedir. *ötker-* «geçir-, bir yerden başka bir yere götür-, intikal ettir-» anlamlarından hareketle, mecazen «kurban et-» anlamında kullanılmış olmalıdır.

8 *karçığay* «doğan kuşu, atmaca» 8/16

Radlof kelimeye atmaca (Al. der Habicht) anlamı vermiştir (Radlof, II, s. 205); Kuzey Altay lehçelerinde (*Tur.*, *Tob.*, *Bar.*, *Kom.*) *karçığa* şeklindedir (Radlof, II, s. 205). Kırgız Türkçesinde bu kuşun cinsi atmaca (*accipiter nisus*) olarak verilmiştir (Yudahin Tercümesi, s. 408). Bahaeddin Ögel kelimeye «güvercin» anlamını vermiştir. (Geniş bilgi için bk. B. Ögel, *Türk Mitolojisi*, s. 361 ve 366) Metnimizde kelime şunkar, laçın, kara kuş ile birlikte, yırtıcı kuşlar arasında kullanılıp «atmaca» karşılığmdadır.

9 *-niñg/-niñg* : İlgi hâli eki

İlgi hâli eki metnimizde bazen bugünkü Özbek Türkçesinde de görüldüğü gibi *-ni/-ni* eki ile karşılanmaktadır : *'âlimler-ni yüzi*, *ay-nı biri*, *ğâyib-ni didârı*, *belâ ve kazâ-nı reddi*, *kişi-ni saçı*, *tüş-ni itibârı*... Bu kullanılış Çağatay Türkçesinde de görülmektedir. (bk. Eckman, *ÇM.*, § 36a). *-ni/-ni* akkuzatif eki yerine de *-niñg/-niñg* kullanılışı yaygındır : *cân-vârlar-niñg kör-*, *ferişteler-niñg kör-*, *mâş-niñg kör-*, *meyveler-niñg kör-*, *maymûnlar-niñg kör-*... İlgi hali ve akkuzatif eklerindeki bu karşılıklı kullanılışlar karışık bir durum göstermektedir. *-niñg/-niñg* yanında *-ni/-ni* ilgi ekinin ve *-ni/*

-ni yanında *niñ/-niñ* akkuzatif ekinin kullanılmasında belirli bir kural yoktur. Öynü kelimelerin bu ekleri almalarında da aynı şekilde karışıklık vardır : *kişi-niñ ğilāfı ~ kişi-ni saçı, ay-nı kör- ~ ay-nı biri...*

10 *tüşide atnı kör-* «düşünde at(1) gör-»

Bu kullanılış belirli nesne alması bakımından ilgi çekicidir. Türkiye Türkçesinde bu ifade belirsiz nesne ile karşılanır. Nitekim *düşte... gör-* ifadesinde nesne için bir belirsizlik söz konusudur. Metnimizde bu söyleyiş hem ekli akkuzatif, hem de eksiz akkuzatif hâli ile karışık bir şekilde kullanılmaktadır :

	ay-nı			
tüşide	kün-ni	kör- ,	tüşide	timür
	kümüş-ni			mervārid
	ķurğaşım-nı			kör-

## İ N D E K S

### A

- āfet (A.i.) : büyük felaket,  
 belâ  
*ā.-dîn* 5/5  
 āftāb (F.i.) : güneş  
*ā.-nî* 2/5, 5/8  
 a ğ r ı : ağrı  
*a.-nîng* 7/17  
 a ğ r ı k : ağrı  
*a.* 5/14  
 a ḥ v ā l (A.i.) : haller, durum-  
 lar  
*a.-ı* 8/14  
 ‘ākıbet (A.i.) : son, nihayet  
 ‘*ā.* 5/7  
 al : almak  
*a.-ğay* 6/5  
*a.-sa* 11/4  
*a.-ıp* 9/1  
 ‘aleyhi’s-selām (A.) : Al-  
 lah’ın selâmı üzerine olsun  
 ‘*a.* 2/9, 3/2, 3/12, 4/13  
 ‘*a.-nî* 3/10  
 ‘*a.-ge* 2/8  
 ‘ālim (A.i.) : âlim, bilgin  
 ‘*ā. bol-* 10/12, 11/3, 11/4  
 ‘*ā.-lernî* 5/4  
 ‘*ā.-lernî yüzi* 5/6  
 alma : elma  
*a. kör-* 8/3  
 altun : altın  
*a. kör-* 6/7  
 ālüde (F.s.) : bulaşmış, bu-  
 laşık  
*ā. (reng-i ā. kör-)* 4/4  
 ammā (A.e.) : ama, fakat  
*a.* 2/2, 4/13  
 ança : o kadar, öyle, öylece  
*a.* 8/11  
 andağ : böyle, öyle, o kadar  
*a.* 2/5, 3/1, 3/14, 4/1, 4/6,  
 4/15  
 andın : ondan  
*a. keyin* 3/13  
 anı : onu  
*a.* 4/3  
 anıñg : onun  
*a.* 3/4  
*a. üçün* 4/2  
 arfa : arpa  
*a. kör-* 7/7  
*a.-nî özi* 7/8  
 aruğ : yorgun, zayıf  
*a.* 7/17  
 āsān (F.s.) : kolay  
*a. kıl-* 11/7  
 aşlā (A.z.) : asla, hiç bir za-  
 man  
*a.* 11/6  
 aş : aş, yemek  
*a. kıl-* 8/12

'āşık (A.s.) : âşık  
'ā-lar sürürü 2/6

a t : at

a. 10/11

a. kör- 10/9, 8/2

a.-nı 6/12

a.-dın 9/12

a t : atmak

a.-ıp 10/16, 10/16

'aṭā (A.i.) : bağışlama, bağış  
'a. kıl- 6/12

āvāz (F.i.) : ses, seda

a. 8/4

a y : ey, hey

a. 3/14

a y : ay, yılın on ikide biri;  
gökteki ay

a. 4/16

a.-nı biri 4/8

a.-nı kör- 4/8

'a y ş (A.i.) : yaşama

'a. ve 'işret birle 8/14

a y t : söylemek, demek

a.-sa 5/7

a.-ıp 3/14

a.-ıp ber- 3/5

a.-ıpdurlar 4/1, 11/9

a z : az

a.-ğına 6/3

a 'z ā (A.i.) : organlar, uzuvlar

a.-sı 9/4, 9/6

a.-sını 10/4, 10/6

'a z ī z (A.s.) : aziz, sevgili

'a. 2/8

'a z m (A.i.) : büyüklük, ulu-  
luk, pâyе

'a.-ige 5/13, 6/8

## B

b ā b (A.i.) : bölüm, fasıl

b. birle 4/14

b.-ı evvel 4/15

b ā d ā m (F.i.) : badem

b. yağı 7/16

b a y : zengin

b. bol- 9/13

b a y ı ı k : zenginlik

b. 9/13

b e c ā (F.) : yerinde

b. 3/8

b e d - n ü m ā (F.s.) : kötü gö-  
rünüşlü

b. 9/2

b e l ā (A.i.) : belâ, âfet

b. ve kazâdın 5/5

b e n d e (F.i.) : kul, köle

b.-i hudâ 3/14

b.-lerge 3/10

b.-leriga 2/3, 3/15

b e r : vermek

b.-ür 9/5

b.-di (kıldı b.) 2/5

b.-gey 7/8, 7/16, 8/5

b.-sün 7/16, 8/8, 9/3, 11/5

b.-sün (aytıp b.) 3/3

b.-sün (kılıp b.) 8/12

b.-mak kirek 6/1, 7/2, 7/7,

7/9, 7/11, 7/14

b.-mak lâzım 6/2, 6/6, 6/7,

6/8, 6/17

b e s t (F.i.) : bağlı, düğüm

b. 7/1

b e y ā n (A.i.) : anlatma, bil-  
dirme

- b. kıl-* 3/13, 4/14  
*b.-i* 5/1, 11/8  
*b.-ıdur* 8/6, 10/15  
**bīgāne** (F.i.) : yabancı  
*b.-lerni* 5/13  
**bī-ğam** (F, *ğamm* A.) gam-  
sız, kedersiz  
*b. bol-* 6/15, 8/17  
**bī-ḥāl** (F, *ḥāl* A.) halsiz, yor-  
gun  
*b.* 5/13  
**bihī** (F.i.) : ayva  
*b. kör-* 8/3  
**bil-** : bilmek  
*b.-ip* 3/9  
*b.-mağ için* 3/4, 4/1  
*b.-mağ kirek* 3/16  
**bilā-maḥzāya** (A.e.) yal-  
nızca, tam olarak  
*b.* 3/1  
**bile** : ile; krş. birle  
*b.* 3/11  
**bir** : bir  
*b.* 2/6, 3/5, 4/2, 4/4, 5/1,  
5/17, 8/11, 9/1, 9/11, 10/4,  
10/6, 11/3  
*b.-i* 4/8, 5/11, 5/12  
**birāder** (F.i.) : erkek kar-  
deş, kardeş  
*b.* 2/10  
**birle** : ile, beraber; krş. bile  
*b.* 2/5, 3/6, 3/7, 4/4, 4/11,  
4/12, 4/14, 8/9, 8/13, 8/14,  
9/16, 9/17, 10/1, 10/2  
**bisyār** (F.s.) : çok  
*b.* 3/12  
*b. bol-* 8/9  
**bī-şek** (F, *şekk* A.) : şüphe-  
siz  
*b.* 11/3  
**boğuz** : boğaz  
*b.-i (boğzu)* 9/10  
**bol** : bu  
*b.* 4/13  
**bol-** : olmak  
*b.-ur ('ālim b.)* 10/12, 11/3,  
11/4  
*(bī-ğam b.)* 6/15, 8/17  
*(cüdā b.)* 9/14  
*(devletlîğ b.)* 8/5  
*(dünyā-dār b.)* 9/8  
*(emān-da b.)* 5/5, 5/12  
*(ḥākim b.)* 10/12  
*(ḥāsil b.)* 9/9  
*(imīn b.)* 5/6  
*(köp b.)* 8/2, 9/9  
*(mansīb-dār b.)* 10/12  
*(meşhūr b.)* 10/8  
*(müşerref b.)* 5/3, 5/14  
*(ötkür b.)* 8/16  
*(rene b.)* 6/3  
*(tendürüst b.)* 5/15  
*(uluğ b.)* 8/7  
*(uzun b.)* 9/11, 10/8  
*b.-dı (mübārek-bādlık b.)* 3/2  
*b.-gay* 5/9  
*(bülend b.)* 7/6  
*(erzān b.)* 8/13  
*(ğanī b.)* 6/9, 6/11  
*(ḥākim-i men' b.)* 6/13  
*(ḥalāş b.)* 5/2, 7/5  
*(ḥālī b.)* 5/15  
*(ḥōş-ḥāl b.)* 6/6  
*(kerāmet b.)* 3/11  
*(küşāde b.)* 7/1

- (*meşhūr b.*) 7/3  
 (*müşerref b.*) 5/11  
 (*nā-ümmīd b.*) 10/1  
 (*öbdān b.*) 8/14  
 (*pāk b.*) 5/12  
 (*raḥne-dār b.*) 7/13  
 (*serdār b.*) 9/1  
 (*uzun b.*) 6/2  
 (*vasīf b.*) 7/12  
 (*zer-dār b.*) 8/10, 9/16  
 (*ziyāde b.*) 7/10  
*b.-sa* 9/5, 10/12  
 (*bay b.*) 9/13  
 (*bisyār b.*) 8/9  
 (*kişi b.*) 9/14  
 (*manşib-dār b.*) 9/12  
 (*nā-murād b.*) 8/10  
 (*necāset b.*) 9/5  
 (*revān b.*) 10/5  
 (*uḫlaşen b.*) 4/11  
 (*uzun b.*) 10/7  
*b.-adürgen* 11/4  
*b.-up* (*hōş-hāl b.*) 3/12  
 (*tāze b.*) 9/7  
 (*yara b.*) 9/6  
*b.-urınıñg* (*nime b.*) 8/6  
*b.-mas* (*ittibārı b.*) 4/3, 4/6  
**b ö z** : ham, olmamış  
*b.* 7/13  
**b u** : bu  
*b.* 3/6, 3/11, 3/13, 4/11, 8/14,  
 9/2, 10/17  
*b.-larnı* 6/14  
**b u ğ d a y** : buğday  
*b. kör-* 7/7  
*b.-nı* 7/9  
**b ü l e n d** (F.s.) : yüksek  
*b.* 7/5, 9/12, 10/11  
*b. bol-* 7/6  
**b ü z ü r g v ā r** (F.s.) büyük,  
 ulu  
*b.-larnıñg terk kıl-* 11/5  

**C**

**c ā n** (F.i.) : can, hayat  
*c. ötker-* 8/11  
*c.-dın* 2/8  
**c ā n - v ā r** (F. *cān-āver*) canlı;  
 krş. *cān-ver*  
*c.-larnıñg kör-* 8/5  
*c.-larnı* 9/2  
*c.-large* 8/15  
**c ā n - v e r** (F. *cān-āver*) canlı;  
 krş. *cān-vār*  
*c.-lernıñg kör-* 8/4, 11/4  
*c.-lernı* 8/17  
**c e b r e ' i l** (A.i.) : Cevrâil a.s.  
*c.* 2/9  
**c e r ā ḫ a t** (A.i.) : yara  
*c. çık-* 9/6  
**c e v ā h i r** (A.i.) : cevherler  
*c.-ni* 6/10  
**c i h ā n** (F.i.) dünya, âlem  
*c. gülşeni* 2/6  
**c i m ā ' (A.i.)** : çiftleşme; cinsi  
 münasebet  
*c. kıl-* 10/2  
**c ö n g** : büyük  
*c.* 9/1  
**c ü ş** (F.i.) : coşma  
*c.-nı* 6/16  
**c ü d ā** (F.s.) : ayrı, ayrı düş-  
 müş  
*c. bol-* 9/14

## Ç

- ç a ğ : zaman  
 ç.-da 4/6  
 ç a y : çay, ırmak  
 ç. 6/16  
 ç e r ā (F.e.) : nasıl, niçin  
 ç. 11/6  
 ç ı k- : çıkmak  
 ç.-ar 6/8  
 ç.-sa 9/7, 9/10  
 ç.-ıp 9/6  
 ç i ç e k : çiçek; taze  
 ç. çık- 9/7  
 ç o y a n : dökme demir; bronz  
 ç. kör- 6/14

## D

- d e f' (A.i.) : öteye itme, savma  
 d. kıl- 3/7  
 d e r h ā l (F.z.) derhal, hemen  
 d. 4/2, 8/8  
 d e r m ā n d e l i k (F. *dermān-  
 de + lik*) : âcizlik, güçsüzlük  
 d.-ğa 11/6  
 d e r v i ū (F.i.) : derviş  
 d.-lerni 5/5  
 d e v l e t (A.i.) : devlet, ikbal,  
 baht açıklığı  
 d. 'azmi 5/3, 6/8  
 d.-i 7/10  
 d e v l e t l i ğ (A.*devlet + lıĝ*)  
 devletli, talihli  
 d. bol- 8/5  
 d i- : demek, söylemek  
 d.-diler 3/11  
 d i d ā r (F.i.) : yüz, çehre

- d.-mı 8/3  
 d ō s t (F.i.) : dost, arkadaş  
 d.-um 3/2  
 d u r- : durmak  
 d.-urlar (*aytıp d.*) 3/14  
 d ū z a h (F.i.) : cehennem  
 d. otı 5/2  
 d ū n y ā (A.i.) dünya, içinde  
 yaşadığımız âlem  
 d.-tap- 9/11  
 d.-dın 10/12  
 d.-sı 9/8  
 d ū n y ā - d ā r (F. *dünyā* A.)  
 dünyayı tutan, dünyada  
 kudret ve mal sahibi olan  
 d. bol- 9/8  
 d ū r ū d (F.i.) : dua, selam  
 d. yüber- 2/10  
 d ū ū m e n (F.i.) : düşman  
 d.-dür 9/3  
 d.-leri 7/3

## E

- e d ā (A.i.) : yerine getirme  
 e. kıl- 3/13  
 e g e r (F.e.) : eğer, şayet  
 e. 4/11, 4/15, 6/10, 7/5, 7/8,  
 7/9, 7/10, 7/11, 7/16, 8/3,  
 8/4, 8/7, 8/10, 8/12, 9/1, 9/8,  
 9/9, 9/10, 9/13, 9/14, 9/16,  
 101, 10/2, 10/3, 10/5, 10/17,  
 11/2  
 e k b e r (A.s.) : pek büyük, ulu  
 e.-din (*hudāvend-i e.*) 2/9  
 e l b e t t e (A.z.) elbette, kesin  
 olarak  
 e. 5/17, 6/3, 6/5, 7/6

elḥān (A.i.) nağmeler, ezgi-  
ler  
e. 8/4  
emān (A.i.) eminlik, emniyet,  
korkusuzluk  
e.-da bol- 5/5, 5/12  
engüşter (E.i.) : yüzük  
e.-ni 6/13  
erzān (F.s.) : ucuz, uygun  
e. bol- 8/13  
esbāb (A.i.) : vasıtalar  
e.-larnıñ kör- 10/15  
evvel (A.z.) : evvel, önce  
e. (bāb-ı e.) 4/15

## F

fāyide (A. fā'ide) : fayda,  
kâr  
ferişte (F.i.) : melek  
f.-ler 2/10  
f.-lerniñ kör- 5/3, 4/15  
ferzend (F.i.) : oğul, evlat  
f.-i şālîḥ 'atā kıl- 6/11  
fıçak : bıçak  
f.-ı 9/15

## Ğ, G

ğaflet (A.i.) : gaflet, haki-  
katten habersiz olma  
ğ. 2/4  
ğā'ib (A.s.) : görünmeyen, ka-  
yıp; krş. ğāyib  
ğ.-dın 5/16  
ğālib (A.s.) : gâlip, üstün ge-  
len  
ğ. kıl- 8/16

ğam (A. ğamm) : gam, keder,  
tasa, kaygı  
ğ.-dın 5/15, 7/5  
ğam-ğīn (F., ğamm A.) :  
gamlı, çok dertli  
ğ. 5/5, 5/13  
ğanī (A.s.) : zengin, varlıklı  
ğ. bol- 6/9, 6/11  
ğāyib (A. ğā'ib) : görünme-  
yen, kayıp; krş. ğā'ib  
ğ.-ni dīdārı 8/3  
gele (F.i.) : sürü; koyun, ke-  
çi ve sığır sürüsü  
g. kör- 7/17, 8/12  
ğılāf (A.i.) : kılıf, km  
ğ.-ıdın 9/15  
gūr (F.i.) : mezar, kabir  
g.-larnıñ kör- 7/5  
gūyā (F.z.) : güya, sanki  
g. 4/10  
gülşen (F.i.) : gül bahçesi  
g.-i gül-'izārı 2/6  
g.-iniñ 2/7  
ğünāh (F.i.) : günah  
g.-ıdın 5/11

## H, H, H

ḥac (A. ḥacc) : hac  
ḥ. kıl- 5/8  
ḥvāce (F.i.) : hoca  
ḥ.-i heft büzürgvār 11/5  
ḥacir (A.i.) : katır  
ḥ. 8/12  
ḥaḳ (A. ḥaḳḳ) Hak, Tanrı  
ḥ. ta'ālā 6/11  
ḥākim (A.s.) : hakim, hük-  
meden



- h. bol-* 10/12  
*h.-i men' bol-* 6/13  
**h al ā ş** (A.i.) : kurtulma, kurtuluş  
*h. bol-* 5/2, 7/5  
**h al ā y ı k** (A. *hālā'ik*) : halk, insanlar  
*h.-larrnūng* 8/13  
**h ā l ī** (A.s.) : boş  
*h. bol-* 5/15  
**h a r b e** (A.i.) : kısa mızrak, süngü  
*h.* 10/15  
*h.-lerdin* 10/17  
**h ā ş ı l** (A.s.) : ortaya çıkan, elde edilen  
*h. bol-* 9/9  
**h a ş l e t** (A.i.) : insanın yarıdılışmdaki huyu, mizacı  
*h.-ke* 5/11  
**h a t u n** : hatun, kadın  
*h. birle* 9/16, 10/2  
**h a y v ā n ā t** (A.i.) : hayvanlar  
*h.-ni* 8/12  
**h ā z r e t** (A.i.) : hazret, hürmet ifadesi olarak büyüklere verilen unvan  
*h.-i mihter* 2/9  
*h.-i rabbü'l-'izzet* 3/1  
*h.-i Yūsuf 'a.s.* 2/8, 3/10, 2/11, 4/13  
**h e f t** (A.i.) : yedi (sayı sözü)  
*h. (h'vāce-i h.)* 11/5  
**h e m** (F.e.) : hem  
*h.* 4/3, 4/11, 6/6, 6/7, 7/14, 9/10, 10/1, 10/2, 10/5, 10/17, 11/4  
**h e m e** (F.s.) : bütün, hep 9/6, 9/10, 11/7  
*h.-din* 8/17  
**h e m i ş e** (F.z.) : dâima, her zaman  
*h.* 11/2, 11/6  
**h e r** (F.e.) : her, hep, bütün  
*h.* 3/8, 4/12, 5/2, 5/4, 5/6, 5/7, 5/8, 5/9, 5/10, 5/12, 5/14, 5/15, 5/16, 6/1, 6/2, 6/4, 6/5, 6/7, 6/8, 6/10, 6/11, 6/12, 6/15, 6/16, 6/17, 7/1, 7/2, 7/4, 7/7, 7/12, 7/15, 7/16, 8/1, 8/8, 8/9, 8/15, 8/16, 9/1, 9/3, 9/5, 9/7, 9/11, 9/15, 10/3, 10/9, 10/10, 10/16, 11/2, 11/3, 11/9  
**h õ ş** (F.s.) : hoş, iyi, güzel  
*h.* 8/4  
**h õ ş -h ā l** (F., *hāl* A.) : hali vakti yerinde 5/13  
*h. bol-* 3/12, 6/6  
**h õ ş l ı ğ** (F. *hõş + lıg*) : hoşluk, hoş olma  
*h. vakti* 4/7  
**h ū b** (F.s.) : güzel, iyi  
*h. i-* 8/2, 8/11, 9/10, 10/4, 11/5  
**h u d ā** (F.i.) : Huda, Rab  
*h.-yi ta'ālā* 3/15, 5/3, 5/16, 9/5, 11/7  
*h. (bende-i h.)* 3/14  
*h. yolu* 8/11  
*h. n̄g* 2/10  
**h u d ā v e n d** (F.i.) : Allah  
*h.-i ekber* 2/9  
**h ū l e** (?) : bir tür mâden ismi (?)

*h. kör-* 6/14 :  
*h.-ni* 7/1  
*h u m e k* (F.i.) : çömlek  
*h. kör-* 8/1  
*h ü s n* (A.i.) : güzellik, iyilik  
*h. iklimi* 2/7

## I

*ı s ı ğ* : sıcak  
*i.* 7/2

## İ

*i-* : imek, olmak  
*i.-mes* (*hüb i.*) 8/2, 8/11,  
 9/10, 10/4, 11/5  
*i ç* : iç  
*i.-ide* 11/4  
*i.-idin* 10/6  
*i k â m e t* (A.i.) : bir işi doğru  
 yapma  
*i.* 5/7  
*i k k i* : iki  
*i.* 3/12, 5/11  
*i.-si* 4/8  
*i k l î m* (A.i.) : iklim, ülke  
*i.-iniñ* 2/7  
*i l g e r i* : ileri 3/16  
*i.-rak* 3/9  
*î l m* (A.i.) : ilim  
*'i. oku-* 5/6  
*i m d i* : şimdi  
*i.* 4/14  
*i m î n* (A.i.) : emin, emniyet  
*i. bol-* 5/6  
*i n ' â m* (A.i.) : iyilik etme, ih-  
 sanda bulunma, lutuf  
*i. al-* 6/5

*'i n â y e t* (A.i.) : iyilik, yar-  
 dım, lutuf

*'i. kör-* 6/16

*i ñ ğ i l* : elbise

*i. kiy-* 8/7

*i r* : er, kişi

*i.* 10/1

*i.-idin* 9/14

*i ş* : iş

*i.-leri* 7/1

*i ş e k* : eşek

*i. kör-* 8/12, 10/9

*i.-ke* 10/11

*i ş i t-* : iştirmek, duymak

*i.-se* 5/7

*'i ş r e t* (A.i.) : içki içme, eğ-  
 lenme

*'i. birle* 8/14

*i ' t i b â r* (A.i.) : itibar, değer

*i.-i* 4/2, 4/3, 4/5

## K, K

*k a l-* : kalmak

*k.-ur* 9/15

*k.-sa* (*tüşüp k.*) 9/15

*k.-mağay* 11/7

*k a l a y* : kalay

*k. kör-* 6/14

*k.-nı* 6/17

*k a l k a n* : kalkan

*k. kör-* 10/14

*k â m e t* (A.i.) : namaz kılma

*k.-lerniñ kör-* 4/16

*k a n* : kan

*k.* 10/5

*k. içidin tur-* 10/6

*k a r a* : kara, siyah

- k.* 8/7  
 k a r a b a s k a n : karabasan  
*k.-dur* 4/4  
 k a r a k u ŷ : kara kuş, tav-  
 şancıl  
*k. kör-* 8/17  
 k a r ç ı ğ a y : doğan kuşu; at-  
 maca  
*k. kör-* 8/16  
 k a r ğ a : karga  
*k. kör-* 9/2  
 k a r ı : yaşlı, ihtiyar  
*k.* 10/2  
 k a t ā r (A.i.) : dizi, sıra  
*k.-da* 5/9  
 k a t u k : yağlı alınmış yoğurt  
*k. kör-* 7/15  
 k a v i (A.i.) : söz  
*k.-i* 7/6  
 k a v l a - : kovalamak  
*k.-sa* 10/3  
 k a v m (A.i.) : kavim  
*k.-lariga* 3/3  
 k a y s ı : hangi  
*k.-nı* 3/8 (genitif)  
 k a z ā (A.i.) : kaza, kader hük-  
 mü  
*k.-nı reddi için* 3/7  
*k.-dın* 5/5  
 k e r ā m e t (A.i.) : keramet,  
 ululuk, yücelik  
*k. bol-* 3/11  
*k. kıl-* 3/15  
*k.-dür* 4/10  
 k e s e l (A.i.) : tenbellik, uyu-  
 şukluk  
*k.-dın* 5/6  
 k e y i n : sonra
- k.* 3/5, 3/13  
 k ı l - : kılmak, yapmak  
*k.-dı (kiçe k.)* 2/3  
*(kündüz k.)* 2/3  
*(münevver k.)* 2/5  
*(rüşen k.)* 2/4  
*k.-dılar (beyān k.)* 3/14  
*(edā k.)* 3/13  
*k.-ğay (āsān k.)* 11/7  
*(‘aīā k.)* 6/12  
*(hac k.)* 5/8  
*k.-sun (def’ k.)* 3/7  
*(şerh k.)* 3/4  
*(şükür k.)* 8/10  
*(tevbe k.)* 10/3, 10/4, 10/6  
*k.-sunlar (sebeb k.)* 3/9  
*k.-sa (cimā’ k.)* 10/2  
*(cümāma‘at k.)* 9/16,  
 9/17, 10/10  
*k.-ıp (aş k.ber-)* 8/12  
*(mücamā‘at k. yör-)* 10/1  
*(şadağa k.)* 3/8  
*(tahāret k.)* 11/2  
*(tevbe ve tazarru‘ k.)* 3/6  
*k.-ıpdur (kerāmet k.)* 3/15  
*k.-ıpdurlar (şerh k.)* 4/14  
*k.-masunlar (terk k.)* 11/6  
 k ı l ı ç : kılıç  
*k. kör-* 10/14  
 k ı l ı n - : kılınmak, edilmek  
*k.-ur (beyān k.)* 4/14  
 k ı y ā m e t (A.i.) : kıyamet,  
 dünya hayatının sonu  
*k.-da* 5/8  
 k ı z ı l : kızıl, kırmızı  
*k.* 6/7  
 k i (F.e.) ki (bağlama edatı);  
 krş. *kim*

- k.* 2/2, 2/6, 4/1, 4/10, 11/6  
*kiçe* : gece  
*k. kül-* 2/3  
*k.-ni* 2/3  
*k.-sini* 2/4  
*kil-* : gelmek  
*k.-ür* 4/12  
*k.-se* 8/16  
*kiltür-* : getirmek  
*k.-di* 2/9  
*k.-sün* 3/8  
*k.-üptürler* 2/5  
*kim* : kim, kimse  
*k.* 5/2, 5/4, 5/7, 5/8, 5/9,  
5/10, 5/12, 5/14, 5/15,  
5/16, 6/1, 6/2, 6/4, 6/5,  
6/7, 6/8, 6/10, 6/11, 6/12,  
6/15, 6/16, 6/17, 7/1, 7/2,  
7/4, 7/7, 7/12, 7/15, 7/16,  
8/1, 8/8, 8/15, 8/16, 9/1,  
9/3, 9/5, 9/7, 9/11, 9/15,  
10/3, 10/9, 10/10, 10/16,  
11/2, 11/9  
*kim* : ki (bağlama edatı);  
krş. *ki*  
*k.* 2/10, 3/2, 3/5, 3/14, 4/1,  
4/6, 4/15, 11/9  
*kir-* : girmek  
*k.-gey* 6/12  
*kirek* : gerek  
*k. (bermak k.)* 7/7, 7/10,  
7/11, 7/14, 7/15  
*k. (bilmağ k.)* 3/16  
*k. (bolsa k.)* 8/9  
*k.-dür (bermak k.)* 6/1, 7/2  
*kis-* : kesmek  
*k.-se* 10/4  
*kişi* : kişi, şahıs  
*k.* 4/1, 4/15, 5/1, 6/2, 7/8,  
7/16, 8/3, 8/7, 8/12, 8/15,  
9/9, 10/1, 10/2  
*k. bol-* 9/14  
*k. birle* 9/17, 10/1  
*k.-niñg* 9/14  
*k.-ni saçı,* 9/8  
*k.-ni boğzu* 9/10  
*k.-ni* 6/1, 8/10, 10/3  
*kit* : gitmek  
*k.-er* 9/14  
*kitāb* : (A.İ.) kitap  
*k.-i ta'bir?nāme* 3/13  
*k. gērğ kül-* 3/4  
*k.-ni* 3/6  
*kiy* : giymek  
*k.-se* 8/7  
*kol* : kol, el  
*k.-ğa* 9/1  
*k.1ığa* 6/12, 9/9  
*k.-ıdın* 9/13  
*korķ* : körkmäk  
*k.-up* 6/10, 11/1  
*k.-ğandur* 4/4  
*korķunç* : korku; korkunç  
8/15  
*k. birle* 4/4  
*korķut* : korkutmak  
*k.-up* 8/11  
*köñgül* : gönül  
*k.-ni* 4/6  
*k.-ide (köñglide)* 9/5  
*köp* : çok  
*k. bol-* 8/2, 9/9  
*kör-* : görmek  
*k.-er* 4/11, 8/4  
*k.-gey* 5/7, 6/16, 7/4

- k.-se* 4/2, 4/3, 4/4, 4/15, 5/1,  
5/2, 5/3, 5/8, 5/9, 5/10,  
5/13, 5/14, 5/15, 6/1, 6/2,  
6/4, 6/8, 6/9, 6/10, 6/11,  
6/12, 6/13, 6/14, 6/15,  
6/17, 7/1, 7/3, 7/5, 7/6,  
7/7, 7/9, 7/10, 7/11, 7/12,  
7/13, 7/15, 7/16, 7/17, 8/2,  
8/3, 8/5, 8/10, 8/13, 8/17,  
9/1, 9/3, 10/7, 10/8, 10/10,  
11/5, 11/9
- k.-geli* 2/4  
*k.-gen* 4/5, 4/6, 4/10, 4/12  
*k.-genni* 3/3  
*k.-mağ beyanı* 10/15  
*k.-mekni beyanı* 11/8
- köz : göz  
*k. yum-* 4/1
- kudretü'l-ilâhî (A.i.) :  
ilâhî kudret  
*k.-ni* 3/16
- kur'ân (A.i.) : Kur'an-ı Ke-  
rîm  
*k. oku-* 4/17
- kurğan : kale  
*k.-larnı* 7/4
- kurğaçım : kurşun  
*k.-ni* 7/2
- küllî (A.s.) : bütün, hep  
*k.* 10/17
- kümüş : gümüş  
*k.* 6/13  
*k.-ni* 6/9
- kün : gün, güneş, gündüz  
*k.* 2/6, 4/16  
*k.-ni* 4/5  
*k.-i* 9/5  
*k.-ge* 7/10
- k.-din* 3/9, 3/16, 7/10  
*k.-lerde* 2/6
- kündüz : gündüz  
*k. kıl-* 2/3  
*k.-ni* 2/3, 2/4
- kündüzlük : gündüz, gün-  
düz vakti  
*k.-de* 4/8
- küşâde (F.s.) : açılmış, açık  
*k. bol-* 7/1
- L
- laçın : şahin  
*l. kör-* 8/17
- lağâr (F.s.) : zayıf, cılız  
*l.* 7/17
- lâzım (A.i.) : lâzım, gerek  
*l. (bermağ l.)* 6/8, 6/17  
*l.-dur (bermağ l.)* 6/2, 6/4,  
6/6, 6/7
- leklek (F. *legleg*) : leylek  
*l. kör-* 9/2
- lezîz (A.s.) : leziz, tatlı  
*l.* 2/8
- libās (A.i.) : elbise  
*l. kiy-* 8/6  
*l.-ğa* 9/4
- lîkin (F.e.) : lâkin, fakat  
*l.* 10/17
- M
- māh-tāb (F.i.) : mehtap, ay  
ışığı  
*m.-ni* 5/9
- mağhūr (A.s.) : kahrolmuş,  
yenilmiş

- m. bol-* 7/3  
 ma k ş ü d (A.i.) : maksat, gaye, istek  
*m.-idin* 9/17  
 m ā l (A.i.) : mal, varlık  
*m.* 6/12, 9/9  
*m. tap-* 10/1  
*m. yükü* 8/9  
*m.-ni* 6/4  
*m.-im* 5/17  
 ma n ş ı b (A.i.) : devlet hizmeti, memuriyet  
*m.-din* 9/13  
*m.-idin* 11/2  
 ma n ş ı b - d ā r (F., *manşıb* A.) : devlet hizmetinde bulunan  
*m. bol-* 9/12, 10/12  
 m ā ş (F.i.) : bir tür bürülce  
*m.-kör-* 7/8  
*m.-nuñg kör-* 7/11  
 ma y m ū n (A. *meymün*) : maymun  
*m.-larnuñg kör-* 8/13  
 ma z l ū m (A.s.) : zulüm görmüş, haksizliğe uğramış  
*m.* 9/14  
 ma z m ū n (A.i.) : mazmun, kavram, bir sözün içinde saklı mânâ  
*m.-i birle* 3/6  
 me l ā ħ a t (A.i.) : güzellik  
*m. gülşeni* 2/7  
 me n ' (A.i.) : men' etme, ya-saklama  
*m. (hâkim-i m.)* 6/13  
 me n fa ' a t (A.i.) : menfaat, fayda  
*m. kör-* 7/4  
*m. yitkür-* 5/16  
 me r ħ a me t (A.i.) : merhamet, acıma  
*m. kör-* 6/16  
 me r te be (A.i.) : mertebe, derece, rütbe  
*m.-sidi* 11/1  
 me r v ā r id (F.i.) : inci  
*m. kör-* 6/11  
 me ş ħ ū r (A.s.) : meşhur, ünlü  
*m. bol-* 10/8  
 me y ve (F.i.) : meyva  
*m.-lerniñg kör-* 8/2  
 mi ħ ter (F.s.) : daha büyük  
*m. (hâzret-i m.)* 2/9  
 mı t t ı k : tüfek  
*m. at-* 10/16  
*m. kör-* 10/14  
 mi n - : binmek  
*m.-se* 10/11  
 mi s (F.i.) : bakır  
*m. kör-* 6/14  
 mu ' c iz ā t (A.i.) : mucizeler  
*m.-larından* 3/10  
 mu d a ğ : böyle, şöyle; bu şekilde, böylece  
*m.* 10/7, 10/9  
 mu n d ı n : bundan  
*m. keyin* 3/5  
 mu r ā d (A.i.) : istek, arzu, maksat  
*m.-ıga yit-* 3/8, 5/10, 6/9, 7/9, 9/6, 9/9, 9/10, 10/2, 10/8, 10/13, 10/17, 11/10

m ü b ā r e k - b ā d l ı k F. *mü-  
bārek bād + lık* : kutlama,  
kutlu olsun deme  
*m. bol-* 3/1  
m ü c ā m a ' a t (A.i.) : cinsî  
münasebette bulunma  
*m. kıl-* 9/16, 9/17, 10/1,  
10/10  
m ü n e v v e r (A.s.) : aydınla-  
tılmış, ışıklı  
*m. kıl-* 2/5  
m ü ş e r r e f (A.s.) : şerefli  
*m. bol-* 5/3, 5/11, 5/14

## N

n a m ā z (F.i.) : namaz  
*n.-i şükkrâne* 3/12  
*n.-a* 4/16  
n ā m - d ā r (F.s.) : namlı, ün-  
lü  
*n.-i* 2/7  
n ā - m u r ā d (F., *murād* A.) :  
isteksiz  
*n. bol-* 8/10  
n ā n (F.i.) : ekmek  
*n.* 7/2  
n ā - r e s i d e (F.s.) : bülüğa  
ermemiş  
*n.* 9/16  
n ā - r e v ā (F.s.) : yakışmaz,  
uygun olmayan  
*n.* 9/17  
n a r h (F.i.) : fiat  
*n.-lar* 8/13  
n ā - ü m i d (F.s.) : ümitsiz  
*n.* 9/15  
*n. bol-* 9/17

n a z a r (A.i.) : bakış  
*n. tap-* 5/4  
n e c ā s e t (A.s.) : pislik  
*n. bol-* 9/4  
*n. yok-* 9/4  
n i h ā y e t (A.s.) : nihayet,  
son  
*n.-i* 10/10  
*n.-ide* 4/7  
n i k ā h (A.i.) : nikâh  
*n.-i* 9/17  
n i m e : şey, ne 9/5  
*n. tile-* 5/17  
*n. bolurı* 8/6  
n i m e r s e : nesne, şey  
*n. tap-* 11/3  
*n.-ni* 4/2  
*n.-lerni* 10/9  
n i z e (F.i.) : mızrak, süngü  
*n. kör-* 10/14  
n ū r (A.i.) : ışık, aydınlık  
*n.-i birle* 2/5

## O

o l : o (şahır zamiri)  
*o.* 4/4, 7/17  
*o.* (işaret sıfatı)  
*o.* 2/2, 5/6, 6/5, 8/7  
o b d ā n (F. *abadān*) şen, ba-  
ymdır  
*o. bol-* 8/14  
*o.-dur* 4/6  
o k : ok  
*o. at-* 10/16  
*o. kör-* 10/14  
o k u - : okumak  
*o.-sa* 5/6

o.-mak 4/17  
 ol : olmak  
 o.-ğan 5/17  
 on ikki : on iki  
 o. 4/13  
 o.-side 4/8  
 ot : od, ateş  
 o.-ıdın 5/2  
 ottuz : otuz  
 o.-ıda 4/10

## Ö

ölüg : ölü  
 ö. 6/1  
 ölüm : ölüm  
 ö. 8/2  
 ömr (A.i.) : ömür  
 'ö.-i 6/2, 9/11, 10/3  
 örgenmek : öğrenmek  
 ö.-niñ kör- 4/17  
 öt- : geçmek  
 ö.-er 10/13  
 ö.-key 8/15  
 ötker- : geçirmek, kurban  
 etmek  
 ö.-ip 8/11  
 ötkür : geçerli, müteber  
 ö. bol- 8/16, 7/6  
 öz : öz, kendi  
 ö. tüşleri 3/5  
 ö.-i 3/5, 10/5  
 ö.-ini 5/12, 5/14, 5/15, 6/9  
 ö.-iğa 11/1  
 öy : ev  
 ö. içi 11/4  
 öyle- : düşünmek  
 ö.-p 4/3

## P

pādişāh (F.i.) : padişah  
 p. ıarafı 7/3  
 p.-lar katāri 5/9  
 p.-larniñg 4/17  
 p.-larnı 6/3  
 p.-lardın 6/4, 6/15  
 pāk (F.s.) : temiz, saf  
 p. bol- 5/12  
 pāklik (F. pāk+lik) temiz-  
 lik  
 p. birle 4/12  
 peygamber (F.) : peygam-  
 ber  
 p.-ler katāri 5/8  
 p.-lerniñg 4/16  
 p.-lerni 5/2  
 pirinç (F.i.) : pirinç  
 p. kör- 7/12  
 p.-niñg kör- 7/8, 7/12

## R

rabbü'l-'izzet (A.i.) : iz-  
 zet sahibi; Allah  
 r.-din 3/2  
 raḥmet (A.i.) : acıma, ba-  
 ğışlama, esirgeme  
 r.-iğa 5/3  
 raḥne-dār (F.s.) : zarara  
 uğramış  
 r. bol- 7/13  
 rāst (F.s.) : doğru, gerçek  
 r. 4/11  
 r.-ğa 4/12  
 redd (A.i.) : geri çevirme  
 r.-i üçün 3/7



rek'at (A.i.) : rekat; namaz-  
da bir kıyâm, bir rücû ve  
iki sücûdtan ibaret hareket  
*r.* 3/12  
rene (F.i.) : ağrı, sızı, zah-  
met  
*r. bol-* 6/3  
reng (F.i.) : renk  
*r.-i âlûde kör-* 4/4  
reng-â-reng (F.s.) renkli,  
çeşit çeşit  
*r.* 8/4  
revân (F.s.) : yürüyen, akan,  
giden  
*r. bol-* 10/5  
rızık (A.i.) : rızık, yiyecek içe-  
cek şey  
*r.* 7/12  
rüşen (F.s.) : aydın, parlak  
*r. kıl-* 2/4  
rûzî (F.i.) : azık, rızık, nasip  
*r.* 7/2

## Ş, S

saç : saç  
*s.-i* 9/8  
şadağa (A.i.) : sadaka  
*ş. ber-* 5/17, 6/2, 6/4, 6/6,  
6/7, 6/8, 6/17, 7/2, 7/7,  
7/8, 7/11, 7/14, 7/15, 7/16,  
8/5, 8/7, 8/8, 9/3, 11/5  
*ş. kıl-* 3/8  
*ş. bile* 3/7  
şalavât (A.i.) : Hz. Muham-  
med'e edilen dualar  
*ş.* 5/7  
şâlih (A.s.) iyi, yakışır  
*ş. (farzend-i ş. 'ağâ kıl-)* 6/11

sarığ : sarı  
*s.* 7/15, 8/1, 8/2, 8/8  
savut : zırh, cevşen  
*s. kör-* 10/14  
sebeb (A.i.) : sebep, vasıta  
*s. kıl-* 3/9  
seher (A.i.) : seber, tan yeri  
ağarmadan az önceki vakit  
*s.vaktı* 4/7  
selâm (A.i.) : selâm  
*s. yüber-* 2/10  
semir- : semiz olmak, şiş-  
manlamak; krş. simür-  
*s.-se* 9/7  
serdâr (F.i.) : serdar, komu-  
tan  
*s. bol-* 9/1  
ser-firâz (F.s.) : başını yu-  
karı kaldıran, yüce  
*s.* 6/13  
sıçra- : sıçramak  
*s.-sa* 9/4  
simür- : semiz olmak, şiş-  
manlamak; krş. semir-  
*s.-se* 10/7  
sikkiz : sekiz  
*s.-inde* 4/8  
siyâh (F.i.) : siyah, kara, de-  
ğerli bir taş (?)  
*s.-nı* 6/9  
söz : söz  
*s.-i* 7/6, 8/16  
su : su  
*s. tap-* 11/3  
sürür (A.i.) : sevinç  
*s.-i* 2/7  
süt : süt  
*s. kör-* 7/15

## Ş

- şehr (F.i.) : şehir, il  
 ş.-lerni 7/4  
 şeh-süvâr (F.s.) : ata iyi  
 binen, atlı  
 ş.-ı 2/7  
 şeker (F.i. şeker) : şeker  
 ş.-din 2/8  
 serh (A.i.) : açıklama, izah  
 ş. kıl- 3/4, 4/14  
 şiş- : şişmek  
 ş.-se 10/7  
 şol : şu  
 ş. 9/5  
 şunı : şunu  
 ş. 4/3  
 şunkar : şunkar, doğan ku-  
 şu  
 ş. kör- 8/17  
 şükr (A.i.) : şükür, memnun-  
 luk gösterme  
 ş. kıl- 8/10  
 ş.-ler 3/8  
 şükrâne (A.i.) : şükran alâ-  
 meti  
 ş. (namâz-ı ş. edâ kıl-) 3/13

## T, T

- ta'âlâ (A.) «Yüksek olsun»  
 anlamında Allah adı ile bir-  
 likte kullanılan bir söz  
 t. (Hak t.) 6/11  
 t. (budâ-yı t.) 3/15, 5/16,  
 9/5, 11/7  
 t.-ni rahmeti 5/3  
 ta'bîr (A.i.) : rüya yorma

- t. bile 3/11  
 t.-ini 3/3  
 ta'bîr-nâme (F., ta'bîr A.) :  
 tâbir kitabı  
 t.-ni 3/13, 4/13  
 tağ : dağ  
 t.-larnı 7/6  
 t.-larda 10/11  
 tahâret (A.i.) : temizlik, te-  
 mizlenme  
 t. birle 4/11  
 taleb (A.i.) : talep, istek, is-  
 teme  
 t.-i 10/11  
 tamâm (A.i.) : tamam, bü-  
 tün  
 t. 8/12, 9/4, 9/6  
 tap- : bulmak  
 t.-ar 9/11, 10/1  
 t.-ıp 11/3  
 taraf (A.i.) : taraf  
 t.-idin 7/3, 10/5  
 tarık : ekin, zahire  
 t. kör- 7/8, 7/10  
 tarîka (A.i.) : yol, usul; şe-  
 kil  
 t.-da 4/11  
 tavk (A.i.) : takat, güç  
 t. 8/15  
 täyife (A. tâ'ife) : bölük, ka-  
 bile  
 t. 8/9, 9/2  
 tazarrü' (A.i.) : yalvarma,  
 niyazda bulunma  
 t. kıl- 3/6  
 taze (F.s.) : taze, körpe  
 t. bol- 9/7

- t e n d ü r ü s t (F.s.) : sağlam  
vücutlu, kuvvetli  
*t. bol-* 5/14
- t e r k (A.i.) : terk, bırakma  
*t. kılma-* 11/6
- t e v b e (A.i.) : tevbe  
*t. kıl-* 3/6, 10/3, 10/4, 10/6
- t i g - : değmek, ulaşmak  
*t.-ip* 11/1  
*t.-mese* 10/17
- t i g i r m e n : değirmen  
*t. kör-* 11/8  
*t.-ni* 11/9
- t i l e - : dilemek, istemek  
*t.-se* 5/17
- t i m ü r : demir  
*t. kör-* 6/15
- t i r i g : diri, canlı  
*t.* 6/1
- t i v e : deve  
*t.* 8/10, 10/3  
*t. kör-* 10/9  
*t. yâ işekke min-* 9/11
- t o n : elbise  
*t. kiy-* 8/8
- t u ç : tunç  
*t. kör-* 6/14
- t u r - : durmak, ayağa kalkmak  
*t.-sa* 6/10, 9/6, 11/1  
*t.-up* 9/11, 10/6
- t u ş u l - : sona ermek, bitmek  
*t.-up* 9/10
- t u t - : tutmak  
*t.-up* 9/1
- t ü k e l - : bitmek, sona ermek  
*t.-ipdür* 10/3
- t ü r l ü k : türklü, çeşitli  
*t.* 8/2, 8/15
- t ü ş : düş, rüya  
*t.* 4/12, 3/3, 4/6, 4/10  
*t. kör-* 4/2, 4/3, 4/11  
*t. ta'biri* 3/3  
*t.-ni itibâr* 4/5  
*t.-ni kerâmet kıl-* 3/14  
*t.-ke* 6/6, 6/7, 7/14  
*t.-ide* 5/1, 5/1, 5/2, 5/2, 5/4,  
5/6, 5/7, 5/8, 5/9, 5/10,  
5/10, 5/12, 5/14, 5/15,  
5/16, 6/1, 6/2, 6/4, 6/5,  
6/7, 6/8, 6/10, 6/11, 6/12,  
6/15, 6/16, 6/17, 7/1, 7/2,  
7/4, 7/7, 7/11, 7/11, 7/12,  
7/15, 7/17, 8/1, 8/6, 8/7,  
8/8, 8/10, 8/15, 8/16, 9/2,  
9/3, 9/5, 9/7, 9/11, 9/16,  
10/4, 10/5, 10/9, 10/10,  
10/13, 10/16, 11/2, 11/3,  
11/9  
*t.-leri* 3/11  
*t.-lerige* 3/5
- t ü ş - : düşmek, sarkmak  
*t.-er* 9/13, 11/1, 11/2  
*t.-se* 9/8  
*t.-üp* 9/15
- t ü ş e - : düş görmek  
*t.-se* 9/10, 10/6

## U

- u ç - : uçmak  
*u.-up* 5/11
- u ğ l a - : uyumak  
*u.-gen bol-* 4/11
- u l u ğ : ulu, yüce  
*u. bol-* 8/7

u r- : vurmak  
*u.-sa* 10/16  
 u r u k : tane, tohum  
*u. kör-* 8/1  
 u s u- : uzamak  
*u.-p* 9/8  
 u ş b u : işbu, şu, bu  
*u.-larnāng* 5/1  
 u y ğ a n- : uyanmak  
*u.-ıp* 11/1  
 u y k u : uyku  
*u.-m* 4/7  
 u z a- : uzamak  
*u.-arsa* 9/8  
 u z u n : uzun  
*u.* 8/5  
*u. bol-* 6/2, 9/11, 10/7, 10/8

## Ü

ü ç ü n : için  
*ü.* 3/4, 3/5, 3/7, 4/1, 9/15  
 ü s t ü n : üst  
*ü.* 10/5

## V

v a h ı y (A. *vahy*) : vahiy  
*v. kiltür-* 2/9  
 v a k t (A.i.) : vakit  
*v.-da* 4/12  
*v.-ıda* 4/7, 4/7  
 v a l l ā h ü 'alem (A.) : Allah bilir.  
*v.* 10/9, 11/7, 11/10  
 v a l i ā 'alem bi's-şavāb  
 (A.) : Doğrusunu Allah bilir.  
*v.* 6/13, 8/9, 9/3, 10/13

v a ş ĩ' (A.s.) geniş, bol  
*v. bol-* 7/12  
 v e l i k i n (F.e.) : lâkin, ama  
*v.* 8/7  
 v e (A.e.) : ve, ile  
*v.* 2/3, 2/4, 2/5, 2/6, 2/7, 2/8,  
 3/1, 3/3, 3/4, 3/6, 3/6, 3/7,  
 3/9, 3/16, 3/16, 4/2, 4/3,  
 4/5, 4/7, 4/7, 4/8, 4/8,  
 4/16, 4/16, 4/16, 4/16, 4/17,  
 4/17, 5/1, 5/5, 5/5, 5/5,  
 5/12, 5/13, 6/1, 6/5, 6/6,  
 6/7, 6/8, 6/12, 6/14, 6/16,  
 7/2, 7/3, 7/4, 7/4, 7/5, 7/6,  
 7/6, 7/7, 7/7, 7/8, 7/8, 7/8,  
 7/10, 7/11, 7/11, 7/12,  
 7/12, 7/14, 7/15, 7/15,  
 7/16, 8/1, 8/1, 8/4, 8/4,  
 8/8, 8/14, 8/15, 8/17, 8/17,  
 9/5, 9/11, 9/15, 10/1, 10/3,  
 10/5, 10/12, 10/12, 10/14,  
 10/14, 10/14, 10/14, 11/2  
 v e l i (F.e.) : velâkin, ama  
*v.* 6/3

## Y

y ā (A.e.) : ey, hey  
*y.* 2/10  
 y ā (F.e.) : yâ, veya  
*y.* 5/7, 5/17, 7/13, 8/1, 8/3,  
 9/4, 9/7, 9/7, 9/12, 10/6,  
 10/7, 10/7, 10/7, 10/11,  
 10/11, 10/11  
 y ā b l ı k (F. *yāb + lk*) mânâ-  
 sızlık, çığlık  
*y.-nāng kör-* 7/13  
 y a ğ : yağ

- y.* 7/15  
*y.-ını* 7/16  
 ya hş ı : iyi, güzel  
*y.* 3/4, 3/9, 6/6, 7/14  
*y.-dur* 10/2, 10/8, 10/10,  
 10/17  
 ya hş ılı k : iyilik, güzellik  
*y.* 3/6, 3/15  
*y.-ke* 3/7  
 ya ma n : kötü  
*y.* 6/6, 7/14, 9/2  
 ya ma n lık : kötülük  
*y.* 3/16  
*y.-ke* 3/6  
*y.-ını (yamanlığını)* 3/4, 3/9  
 ya ra : yara  
*y. bol-* 9/6  
 ya r lı ğ : emir, buyruk  
*y. bol-* 3/1  
 ya r ğ u ç a k : el değirmeni;  
 krş. *yarıguçak*  
*y.-ını* 11/9  
 ya r u ğ u ç a k : el değirmeni;  
 krş. *yarıguçak*  
*y. kör-* 11/8  
 ya ş : yaş, ömür  
*y.-ını* 9/9  
 ya t- : yatmak  
*y.-ıp* 4/3  
 ya ne : yine  
*y.* 2/3, 3/3, 4/2, 4/3, 4/5,  
 4/5, 5/12, 7/3  
 ya ğ la- : ağlamak  
*y.-sa* 6/5  
 ya k ıl- : yıkılmak  
*y.-ıp* 9/12  
 ya l : yıl, sene  
*y.* 5/6, 8/14
- ya ğ ır me : yirmi  
*y.-side* 4/9  
 ya ğ ır me i kki : yirmi iki  
*y.-side* 4/9  
 ya ğ ır me s i kki z : yirmi  
 sekiz  
*y.-ide* 4/10  
 ya ğ ır me y i tti : yirmi yedi  
*y.-side* 4/9  
 ya r : yer  
*y.-de* 9/1, 9/11  
*y.-din* 9/12  
*y.-lerni* 7/5  
*y.-lerde* 10/11  
 ya t- : erişmek, ulaşmak  
*y.-er* 6/9, 9/7, 9/9, 9/11, 10/2,  
 10/8, 10/17, 11/10  
*y.-key* 5/10, 7/9  
*y.-sün* 3/8  
*y.-ip* 10/13  
 ya t k ü r- : ulaştırmak, eriş-  
 tirmek  
*y.-gey* 5/16  
 ya tti : yedi (sayı sözü)  
*y.-side* 4/8  
 ya k : yok  
*y.* 5/17  
*y.-dur* 4/2  
 ya k : bulaşmak  
*y.-up* 9/4  
 ya l : yol  
*y.-ıda* 8/11  
 ya r- : yürümek, devam et-  
 mek  
*y.-se* 5/11, 8/11, 9/7, 10/1,  
 11/3  
*y.-geli* 2/4  
 ya m- : yummak, kapamak

- y.-up* 4/1  
 y u l d u z : yıldız  
*y.-larnuñg* 4/16  
*y.-larnı* 5/10  
 Y ũ s u f (A.i.) : Yūsuf a.s., Hz.  
 Yakub'un oğlu  
*y. (hazret-i Y. 'aleyhi's-se-*  
*lām)* 2/8, 210, 3/2, 3/10,  
 3/13, 4/13  
 y ü b e r - : göndermek  
*y.-di* 2/10  
*y.-diler* 3/1  
 y ü k : yük
- y.-i birle* 8/9, 8/13  
 y ü z : yüz, çehre  
*y.-ini* 5/7
- Z
- z ā ğ* (F.i.) : karga  
*z. kör-* 9/2  
*z e r - d ā r* (F.i.) : altm sahibi  
*z. bol-* 8/10, 9/16  
*z i y ā d e* (A.s.) çok, bol  
*z. 10/7*  
*z. bol-* 7/10